

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-35>

УДК 338.48(100):[001:81'42](045)

МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

THE INTERNATIONAL TOURISM IN MODERN SCIENTIFIC DISCOURSE

Кірдан Олександр Петрович

доктор педагогічних наук, кандидат економічних наук, професор,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2667-6589>

Kirdan Oleksandr

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

Стаття присвячена теоретичному аналізу розробленості міжнародного туризму як наукової проблеми. На основі аналізу тематичної спрямованості праць українських науковців виокремлено групи інтерпретаційних джерел з проблеми міжнародного туризму й проаналізовано хронологічно-тематичний перелік робіт кожної групи. Перша група праць – дисертаційні роботи – охоплюють економічні, культурологічні, педагогічні аспекти міжнародного туризму. У другій групі наукових праць – монографічних дослідженнях – схарактеризовано глобалізаційні та євроінтеграційні, суспільно-географічні аспекти міжнародного туризму. Третя група об'єднує публікації у наукових періодичних виданнях, у яких окреслено підходи до визначення поняття «міжнародний туризм»; схарактеризовано особливості та сучасні тенденції його розвитку. У четвертій групі, яка охоплює навчальні посібники, підручники тощо, запропоновано ґрунтовний теоретичний, методичний та практичний інструментарій організації та розвитку міжнародного туризму.

Ключові слова: міжнародна економіка, туризм, міжнародний туризм, менеджмент міжнародного туризму, економіка міжнародного туризму, організація міжнародного туризму, світова економіка туризму, менеджмент, теоретичний аналіз, наукові праці.

The article is devoted to the theoretical analysis of the development of international tourism as a scientific problem. Based on the analysis of the thematic orientation of the works of Ukrainian scientists, taking the information contained in the source as the criterion of analysis and using general scientific methods of analysis, synthesis and generalization, groups of interpretive sources on the problem of international tourism were singled out and the chronological and thematic list of works of each group was analyzed. The first group of works – dissertation works – covers economic (K. Antonyuk, G. Voroshilova, Ya. Dubeniuk, M. Yemets, M. Kalnitska, O. Lyutak, L. Pobochoenko, O. Skarga, A. Tolochko), cultural (S. Krasovsky), pedagogical (M. Chikalova) aspects of international tourism. In the second group of scientific works – monographic studies – globalization and European integration are characterized (S. Galasyuk, V. Gerasimenko, Ya. Honcharenko, I. Davydenko, I. Yegupova, A. Ivanov, I. Lebedev, O. Kaprus, O. Mykhailiuk, K. Naimark, N. Necheva, S. Nezdoyminov, N. Opanasyuk, V. Pavlotskyi, V. Semenov, T. Tkachenko, O. Shikina, S. Yaryomenko), socio-geographic (O. Korol) aspects of international tourism. The third group combines publications in scientific periodicals that outline the main approaches to defining the concept of «international tourism»; features and modern trends of its development are characterized; the general structure of the international market of tourist services was analyzed; the role of international tourism as a priority area of the economy of many countries is determined, etc. In the fourth group, we conditionally include training manuals, textbooks, methodological recommendations, which offer a thorough theoretical, methodological and practical toolkit for the organization of international tourism, analysis of the dynamics of international tourist flows, the formation of modern forms of development and state regulation of international tourism, etc.

Keywords: international economy, tourism, international tourism, management of international tourism, economy of international tourism, organization of international tourism, world economy of tourism, management, theoretical analysis, scientific works.

Постановка проблеми. Сучасний етап загальноцивілізаційного поступу взаємопов'язано детермінує трансформацію економіки,

менеджменту, філософії, психології та педагогіки, спонукаючи до міждисциплінарного синтезу наукового знання. Нині для економіки

України постали виклики та загрози, пов'язані з функціонуванням усіх сфер діяльності в умовах воєнного часу; необхідність синергії держави, бізнесу та науки як запоруки повноцінної відбудови України та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема міжнародного туризму нині перебуває у центрі наукових інтересів дослідників. Статистичну бібліографію наукових статей з проблем міжнародного туризму презентовано у дослідженні Г. Дутки, Л. Гальків та Б. Козак [9]. У статті С. Красовського «Дослідження міжнародного туризму в дисертаційних роботах українських науковців» автором проаналізовано напрацювання з питань міжнародного туризму представників різних галузей наукового знання, акцентовано на важливості подальших досліджень міжнародного туризму у межах українських культурологічних студій [16].

Матеріали студій указаних вище науковців значно розширили сферу досліджуваної проблеми та мають вагомий науковий потенціал для багатовекторного вивчення міжнародного туризму. Однак, попри належне розроблення різних аспектів, безпосередньо проблема міжнародного туризму у наукових рефлексіях українських науковців не була предметом цілісного спеціального дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – здійснити теоретичний аналіз розробленості міжнародного туризму як наукової проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Осмислення конструктивного вітчизняного та зарубіжного досвіду спонукає дослідників до інноваційних форм розвитку міжнародного туризму. Однак, нині бракує наукових розвідок щодо тематично-хронологічного аналізу різновидових та різнопрофільних праць вітчизняних учених з означеної проблеми. Саме тому вбачаємо за доцільне проаналізувати сучасні інтерпретаційні джерела з проблеми міжнародного туризму.

На основі аналізу тематичної спрямованості праць українських науковців, взявши за критерій аналізу інформацію, що міститься у джерелі, та використавши загальнонаукові методи аналізу, синтезу й узагальнення нами виокремлено такі групи інтерпретаційних джерел з проблеми міжнародного туризму й проаналізовано хронологічно-тематичний перелік робіт кожної групи: дисертаційні дослідження; монографічні дослідження; статті у наукових періодичних виданнях; навчальні й допоміжні видання та матеріали науково-комунікаційних

заходів. Схарактеризуємо виокремлені групи джерел детальніше.

До першої, умовно виокремленої нами групи інтерпретаційних праць, зараховуємо дисертаційні роботи українських науковців. На наш погляд, науково значущою є дисертаційна робота І. Черніної «Міжнародний туризм як фактор соціально-економічного розвитку України: регіональний аспект» (2000) [27], у якій авторкою обґрунтовано необхідність методологічної та структурної перебудови сфери туризму з урахуванням рекомендацій головних туристичних організацій світу.

До безсумнівних переваг дисертаційної роботи В. Безносок «Організаційно-економічне та інформаційне забезпечення розвитку туристично-оздоровчого комплексу в регіонах України» (2001) [4] слід зарахувати висвітлення можливості пріоритетного розвитку місць для міжнародного туризму.

У дисертаційному дослідженні Л. Побоченко «Міжнародний туризм у системі імперативів сталого розвитку» (2008) [17] досліджено тенденції та регулятивні механізми розвитку міжнародного туризму за умов глобалізації; висвітлено теоретико-методологічні засади концепції міжнародного туризму у контексті переходу світогосподарської системи до моделі сталого розвитку; удосконалено методiku дослідження міжнародного туризму стосовно врахування імперативів сталого розвитку. В аспекті досліджуваної проблеми, значимим вважаємо обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення системи управління міжнародною туристичною діяльністю в Україні з урахуванням імперативів сталого розвитку.

Науково значимим, на наш погляд, є дисертаційне дослідження Я. Дубенюк «Розвиток світового ринку туристичних послуг» (2008) [8], у якому автором визначено основні напрямки подальшого розвитку світового ринку туристичних послуг на підставі дослідження особливостей і тенденцій розвитку міжнародного туризму та світового господарства; висвітлено теоретико-методологічні засади функціонування світового ринку туристичних послуг, адаптовано концепції міжнародної торгівлі до сфери туристичних послуг. У контексті досліджуваної проблеми, нам імпонує, що дисертантом обґрунтовано напрямки удосконалення механізму подальшого розвитку світового ринку туристичних послуг з урахуванням прогностичних показників міжнародних туристських прибутків і валютних надходжень від міжнародного туризму.

У дослідженні А. Толочко «Розвиток європейського ринку туристичних послуг» (2012) [22] узагальнено міжнародний досвід організаційного впливу на розвиток міжнародного туризму з адаптацією до національних умов; обґрунтовано пріоритетні напрями та механізми регулятивної діяльності щодо підтримки розвитку міжнародного туризму на національному рівні.

Організаційно-педагогічним засадам підготовки менеджерів міжнародного туризму в університетах Туреччини присвячено дисертаційне дослідження М. Чикалової (2012) [28].

У дисертаційній роботі Г. Ворошилової «Механізм удосконалення розвитку міжнародного ринку туристичних послуг в посткризовий період» (2013) [5] обґрунтовано доцільність уточнення в науковому обігу поняття «міжнародний ринок туристичних послуг» і розкрито його зміст; проаналізовано та надано оцінку структурі та динаміці міжнародного туристичного ринку, зокрема у країнах-лідерах, з надання туристичних послуг; визначено основні напрями адміністративного та економічного впливу на розвиток міжнародного туризму; проведено комплексний аналіз розвитку міжнародного туризму в Україні.

У низці дисертаційних робіт охоплено різні аспекти організації та розвитку міжнародного туризму, зокрема структурно-функціональні фактори розвитку міжнародного ринку туристичних послуг (К. Антонюк, 2008); міжнародний туризм в контексті сучасних інтеграційних процесів (на прикладі держав ЦСЄ та України)» (М. Ємець, 2014) та ін.

Упродовж останніх років у наукових пошуках дослідників домівною стає тенденція дослідження міжнародного туристичного ринку через призму глобалізаційних процесів, глобальної інституціоналізації бізнес-діяльності у сфері міжнародного туризму (О. Лютак, 2018), транснаціоналізації ринку туристичних послуг в умовах глобалізації (О. Скарга, 2019) та ін.

У дисертації С. Красовського «Міжнародний туризм як чинник крос-культурної комунікації» (2019) [15] з'ясовано роль культурологічного дискурсу міжнародного туризму в царині сучасних соціогуманітарних концепцій та сформовано методологічні засади його вивчення як соціокультурного феномена, систематизовано сукупність чинників, які визначають особливості комунікативних можливостей міжнародного туризму в крос-культурній взаємодії, зокрема кризь призму його здатності впливати на процеси культурної інтегра-

ції, ідентифікації, на формування взаєморозуміння та добросусідських відносин у процесі діалогу культур.

Питання організаційно-культурних ресурсів міжнародного туристичного бізнесу досліджену у дисертаційній роботі М. Кальницької (2019) [12].

Отже, дисертаційні роботи українських науковців охоплюють економічні (К. Антонюк, Г. Ворошилова, Я. Дубенюк, М. Ємець, М. Кальницька, О. Лютак, Л. Побоченко, О. Скарга, А. Толочко), культурологічні (С. Красовський), педагогічні (М. Чикалова) аспекти міжнародного туризму. Однак поза увагою науковців залишилися питання системного бачення генези феномену міжнародного туризму та прогностичні дослідження щодо пріоритетних напрямів розвитку міжнародного туризму у період повоєнного відновлення України.

Значимими науковими джерелами дослідження міжнародного туризму є монографічні роботи українських науковців. Історичні аспекти міжнародного молодіжного туризму в Україні у 70–80-ті роки ХХ ст. стали предметом наукового осмислення В. Зінченко (2002) [11]. О. Капрусь схарактеризувала еволюцію структури та діяльності Всесвітньої туристичної організації у контексті сучасних глобалізаційних процесів (2016) [13]. Дослідник О. Король окреслив суспільно-географічні аспекти формування та геопросторовий розподіл міжнародних туристичних потоків (2018) [14].

У монографічному дослідженні «Державне регулювання сфери туризму України в контексті процесів євроінтеграції» (2019) авторами досліджено механізми державного регулювання туризму в країнах ЄС. До здобутків монографії зараховуємо міжнародний досвід застосування основних підходів регулювання у сфері туризму та напрями вдосконалення макроекономічного регулювання розвитку сфери туризму в Україні [6].

Трансформація міжнародного туризму України на рівні районів та міст обласного значення стала предметом дослідження Б. Семенко (2022) [20].

Оскільки міжнародний туризм є складним і багатомірним феноменом, то науковцями у праці «Філософські нариси туризму» (2005) [25] розглянуто туризм як феномен культури, проаналізовано міжнародний туризм як чинник взаємодії та взаємозбагачення культур.

Отже, в монографічних дослідженнях українських науковців схарактеризовано гло-

балізаційні та євроінтеграційні (С. Галасюк, В. Герасименко, Я. Гончаренко, І. Давиденко, І. Єгупова, А. Іванов, І. Лебедев, О. Капрусь, О. Михайлюк, К. Наймарк, Н. Нечева, С. Нездоймінов, Н. Опанасюк, В. Павлоцький, В. Семенов, Т. Ткаченко, О. Шикіна, С. Ярьоменко), суспільно-географічні (О. Король) аспекти міжнародного туризму.

До третьої, умовно виокремленої нами групи інтерпретаційних праць, зараховуємо статті українських дослідників у наукових періодичних виданнях. Оскільки, міжнародний туризм неодноразово був предметом наукових досліджень, то, закономірно, що ця, виокремлена нами група інтерпретаційних праць, є найчисельнішою. Схарактеризуємо наукові статті, опубліковані упродовж останніх років.

Зокрема, дослідниця Г. Зячківська на основі аналізу наукових підходів до визначення поняття «міжнародний туризм», об'єднала їх у такі групи: «міжнародний туризм як різновидність рекреації; міжнародний туризм як система і форма проведення вільного часу шляхом використання сфери послуг у подорожах, які поєднують активний відпочинок і зміцнення здоров'я особи з підвищенням його загальної культури; міжнародний туризм як форма міграції населення; міжнародний туризм як складне соціально-економічне явище» [10, с. 83]. Нам імпонує визначення поняття «міжнародний туризм», запропоноване науковицею «сукупність взаємин між туристом і виробниками туристичних продуктів та послуг, які виникають у процесі їхнього споживання за межами країни постійного проживання, тривалістю не більше року» [10, с. 84].

З погляду Г. Уварової, до основних особливостей міжнародного туризму слід віднести «системність розвитку, чутливість до ринкових змін, причиною якої є постійні коливання в попиті та пропозиції туристичних послуг, постійне зростання асортименту послуг» [24].

У статті П. Подлепіної (2019) [18] розкрито сутність та особливості впливу міжнародного туризму на макроекономічні показники країн, що розвиваються.

У дослідженні Л. Чайка-Петегрич (2019) [26] проаналізовано особливості туристичного потенціалу та розвитку міжнародного туризму у Карпатському регіоні України. Автором акцентовано, що природний, культурно-історичний, рекреаційний потенціал Карпатського регіону забезпечує конкурентоспроможність туристичного продукту на рівні держави і може сприяти інтеграції

туристської галузі регіону на міжнародний туристичний ринок.

Дослідник М. Рахман (2019) [19] теоретично обґрунтував сутність міжнародного туризму та його значення, проаналізував основні показники економічного розвитку туристичної галузі світу та України, дослідив сучасні тенденції та розробив проект рекомендацій щодо подальшого його розвитку.

Науково цінним вважаємо дослідження О. Скарга (2020) [21], у якому проаналізовано загальну структуру міжнародного ринку туристичних послуг; виділено передумови транснаціоналізації ринку туристичних послуг (міжнародний туризм є переміщенням споживачів туристичних послуг; особливості розрахунку прибутку від міжнародного туризму; туристичний бізнес дає швидкий економічний ефект і потребує участі значної кількості робочої сили; витрати іноземних туристів в країні перебування мають потрійний вплив на економіку).

До переваг дослідження З. Атаманчук (2020) зараховуємо висвітлення «сучасних тенденцій розвитку світового ринку послуг і визначення місця міжнародного туризму як пріоритетної сфери економіки багатьох країн, що забезпечує левову частку сукупного національного доходу держав, стає напрямом міжнародної спеціалізації, сприяє всебічному сталому економічному розвитку, соціальному залученню, зростанню зайнятості та подоланню бідності, ефективному використанню ресурсів, охороні навколишнього середовища, розвитку міжкультурних комунікацій, збереженню миру та безпеки як важливих компонент суспільної взаємодії світового масштабу» [1, с. 21]; а також «обґрунтування специфіки та напрямів динаміки ринкової кон'юнктури в умовах пандемії COVID-19, а також пошук шляхів диверсифікації туристичного продукту з метою мінімізації ризиків значних втрат галузі туризму» [2, с. 94].

Характеризуючи сучасний стан та розвиток міжнародного туризму, О. Дребот та К. Бабікова (2020) провели детальний аналіз міжнародних туристичних прибуттів до країн Європи, і також динаміку чисельності міжнародних туристичних прибуттів до країн Європи з метою рекреації та відпочинку. Дослідники виявили, що внутрішній туризм важливіший, ніж в'їзний для багатьох країн і як внутрішні витрати на туризм включають і внутрішньої частину витрат на і пізні поїздки, витрати, на внутрішній туризм становили 65%, внутрішні витрати на туризм у ЄС – 28, а решта –35%

стосується в'їзного туризму та довели, що міжнародний туризм є складовою, яка здатна забезпечувати збалансоване ставлення до розвитку економіки, привабливості регіону, а також збереження охорони навколишнього природного середовища, збільшення кількості робочих місць, надасть змогу біднішим країнам достроково подолати наслідки криз, зміцнити економіку країни [7, с. 37–45].

Дослідження комунікативних аспектів туризму, його ціннісного впливу на людину та обґрунтування особливостей розвитку міжнародного туризму як шляху формування крос-культурної толерантності стало метою публікації З. Атаманчук (2021) [3].

У дослідженні Д. Тюріної (2021) [23] схарактеризовано міжнародний туризм в умовах пандемії, окреслено проблеми та шляхи подальшого його розвитку.

Отже, у публікаціях наукових періодичних видань дослідниками окреслено основні підходи до визначення поняття «міжнародний туризм»; схарактеризовано особливості та сучасні його тенденції розвитку; проаналізовано загальну структуру міжнародного ринку туристичних послуг; визначено роль міжнародного туризму як пріоритетної сфери економіки багатьох країн тощо.

Вагомою групою наукових праць дослідження проблеми міжнародного туризму, є четверта, умовно виокремлена нами група інтерпретаційних праць, що охоплює аналітичні матеріали, навчальні посібники, методичні рекомендації, довідники та енциклопедичні видання тощо. До цієї групи зараховуємо ґрунтовні навчальні видання таких авторів: В. Алієва-Барановська, Н. Антонюк, Н. Ганич, Л. Головка, І. Дахно, Д. Король, Ю. Лола, О. Любіцева, З. Макогін, М. Мальська, Т. Скутар, З. Смирнов, І. Черніна та ін. Аналіз навчальних посібників, підручників, методичних рекомендацій вказаних вище науковців, дозволяє констатувати, що авторами запропоновано ґрунтовний теоретичний, методичний та практичний інструментарій щодо організації міжнародного туризму, аналізу динаміки міжнародних туристичних потоків, становлення сучасних форм розвитку та державного регулювання міжнародного туризму тощо.

Висновки. Отже, в інтерпретаційних дже-релах автори схарактеризували різні аспекти

міжнародного туризму. На основі теоретичного аналізу інтерпретаційних джерел із використанням загальнонаукових методів аналізу, синтезу, узагальнення й наукової класифікації виокремлено чотири умовних груп наукових праць і проаналізовано хронологічно-тематичний перелік робіт кожної групи.

Перша група праць – дисертаційні роботи – охоплюють економічні (К. Антонюк, Г. Ворошилова, Я. Дубенюк, М. Ємець, М. Кальницька, О. Лютак, Л. Побоченко, О. Скарга, А. Толочко), культурологічні (С. Красовський), педагогічні (М. Чикалова) аспекти міжнародного туризму. У другій групі наукових праць – монографічних дослідженнях – схарактеризовано глобалізаційні та євроінтеграційні (С. Галасюк, В. Герасименко, Я. Гончаренко, І. Давиденко, І. Єгупова, А. Іванов, І. Лебедєв, О. Капрусь, О. Михайлюк, К. Наймарк, Н. Нечева, С. Нездоймінов, Н. Опанасюк, В. Павлоцький, В. Семенов, Т. Ткаченко, О. Шикіна, С. Ярьоменко), суспільно-географічні (О. Король) аспекти міжнародного туризму. Третя група об'єднує публікації у наукових періодичних виданнях у яких окреслено основні підходи до визначення поняття «міжнародний туризм»; схарактеризовано особливості та сучасні його тенденції розвитку; проаналізовано загальну структуру міжнародного ринку туристичних послуг; визначено роль міжнародного туризму як пріоритетної сфери економіки багатьох країн тощо. До четвертої групи умовно зараховуємо навчальні посібники, підручники, методичні рекомендації, у яких запропоновано ґрунтовний теоретичний, методичний та практичний інструментарій щодо організації міжнародного туризму, аналізу динаміки міжнародних туристичних потоків, становлення сучасних форм розвитку та державного регулювання міжнародного туризму тощо.

Водночас поза науковою увагою дослідників залишилися питання системного бачення генези феномену міжнародного туризму та прогностичні дослідження щодо пріоритетних напрямів розвитку міжнародного туризму у період повоєнного відновлення України. Відтак подальших досліджень потребує аналіз ринку міжнародних туристичних послуг в Україні в умовах військового стану та повоєнного відновлення України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Атаманчук З. А. Глобальні тенденції розвитку міжнародного туризму в структурі світового ринку послуг. *Бізнес Інформ*. 2020. № 4. С. 21–27.

2. Атаманчук З. А. Розвиток міжнародного туризму в умовах пандемії COVID-19: тенденції та очікування. *Бізнес Інформ*. 2020. № 5. С. 94–99.
3. Атаманчук З. А. Розвиток міжнародного туризму як шлях формування крос-культурної толерантності. *Бізнес Інформ*. 2021. № 1. С. 58–64.
4. Безносок В. Д. Організаційно-економічне та інформаційне забезпечення розвитку туристично-оздоровчого комплексу в регіонах України : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.10.01. НАН України. Ін-т регіон. дослідж. Львів, 2001. 19 с.
5. Ворошилова Г. О. Механізм удосконалення розвитку міжнародного ринку туристичних послуг в посткризовий період : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02. НАН України, Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин. Київ, 2013. 20 с.
6. Державне регулювання сфери туризму України в контексті процесів євроінтеграції : монографія. ред.: В. Г. Герасименко, О. Л. Михайлюк; Одес. нац. екон. ун-т. Київ : Гуляєва В. М., 2019. 330 с.
7. Дребот О. І., Бабікова К. О. Сучасний стан та розвиток міжнародного туризму. *Збалансоване природо-користування*. 2020. № 2. С. 37–45.
8. Дубенюк Я. А. Розвиток світового ринку туристичних послуг: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.02. Донець. нац. ун-т. Донецьк, 2008. 20 с.
9. Дутка Г. Я., Гальків Л. І., Козак Б. Б. Наукові дослідження з проблем міжнародного туризму: статистична бібліографія наукових статей. *Ефективна економіка*. 2018. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/op=1&z=6724> (дата звернення: 14.06.2023).
10. Заячківська Г. Міжнародний туризм як економічна категорія: теоретичні аспекти. *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє*. 2010. Вип. 14–15. С. 80–85.
11. Зінченко В. А. Міжнародний молодіжний туризм в Україні (70–80-ті роки ХХ ст.). Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. Київ : Ін-т історії України, 2002. 58 с.
12. Кальницька М. О. Організаційно-культурні ресурси міжнародного туристичного бізнесу : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02. Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2019. 21 с.
13. Капрусь О. Еволюція структури та діяльності Всесвітньої туристичної організації у контексті сучасних глобалізаційних процесів : монографія. Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2016. 233 с.
14. Король О. Д. Міжнародні туристичні потоки: суспільно-географічні аспекти формування та геопросторовий розподіл : монографія. Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2018. 511 с.
15. Красовський С. О. Міжнародний туризм як чинник крос-культурної комунікації : автореф. дис. ... канд. культурології : 26.00.01. Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2019. 19 с.
16. Красовський С. О. Дослідження міжнародного туризму в дисертаційних роботах українських науковців. *Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрямок: Культурологія : наук. зб.* 2017. Вип. 25. С. 208–213.
17. Побоченко Л. М. Міжнародний туризм у системі імперативів сталого розвитку : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.02; Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин НАН України. Київ, 2008. 18 с.
18. Подлепіна П. О. Вплив міжнародного туризму на макроекономічну динаміку країн, що розвиваються. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. № 1. С. 21–29.
19. Рахман М. С., Нагорна Ю.В. Міжнародна туристична діяльність: сучасні реалії та тенденції. *Бізнес Інформ*. 2019. № 9. С. 43–50.
20. Семенко Б. В. Трансформація міжнародного туризму України (на рівні районів та міст обласного значення). Вінниця : Твори, 2022. 228 с.
21. Скарга О. О. Транснаціоналізація ринку туристичних послуг на етапі глобалізації: концептуально-організаційний аспект. *Проблеми економіки*. 2020. № 2. С. 63–70.
22. Толочко А. О. Розвиток європейського ринку туристичних послуг : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02. Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». Київ, 2012. 19 с.
23. Тюріна Д. Міжнародний туризм в умовах пандемії: проблеми та шляхи подальшого розвитку. *Економіка та суспільство*. 2020. № 30. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-32> (дата звернення: 14.06.2023).
24. Уварова Г. Ш. Міжнародний туризм: сучасні тенденції і перспективи розвитку. *Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики: матеріали міжнародної науково-практичної конференції у 5-ти т.* Київ : НАУ, 2020. Т. IV. С. 136–143.
25. Філософські нариси туризму / ред.: В.С. Пазенок; Київ. ун-т туризму, економіки і права, Ін-т філос. ім. Г. С. Сковороди НАН України, Акад. туризму України. Київ : Укр. Центр духовн. культури, 2005. 325 с.

26. Чайка-Петегирич Л. Б. Тенденції розвитку міжнародного туризму в Карпатському регіоні України. *Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво*. 2019. № 3. С. 75–79.
27. Черніна І. В. Міжнародний туризм як фактор соціально-економічного розвитку України: регіональний аспект : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.10.01. НАН України, Ін-т екон.-прав. дослідж. Донецьк, 2000. 22 с.
28. Чикалова М. М. Організаційно-педагогічні засади підготовки менеджерів міжнародного туризму в університетах Туреччини : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. Суми, 2012. 20 с.

REFERENCES:

1. Atamanchuk Z. A. (2020) Hlobalni tendentsii rozvytku mizhnarodnoho turyzmu v strukturі svitovoho rynku posluh [Global trends in the development of international tourism in the structure of the world market of services]. *Biznes Inform.* № 4, pp. 21–27.
2. Atamanchuk Z. A. (2020) Rozvytok mizhnarodnoho turyzmu v umovakh pandemii SOVID-19: tendentsii ta ochikuvannia [Development of international tourism in the conditions of the COVID-19 pandemic: trends and expectations]. *Biznes Inform.* № 5, pp. 94–99.
3. Atamanchuk Z. A. (2021) Rozvytok mizhnarodnoho turyzmu yak shliakh formuvannia kros-kulturnoi tolerantnosti [Development of international tourism as a way of forming cross-cultural tolerance]. *Biznes Inform.* № 1, pp. 58–64.
4. Beznosiuk V. D. (2001) Orhanizatsiino-ekonomichne ta informatsiine zabezpechennia rozvytku turystychno-ozdorovchoho kompleksu v rehionakh Ukrainy [Organizational, economic and information support for the development of the tourist and health complex in the regions of Ukraine]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Lviv.
5. Voroshylova H. O. (2013) Mekhanizm udoskonalennia rozvytku mizhnarodnoho rynku turystychnykh posluh v postkryzovyi period [The mechanism of improving the development of the international market of tourist services in the post-crisis period]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv.
6. Derzhavne rehuliuвання sfery turyzmu Ukrainy v konteksti protsesiv yevrointehratsii [State regulation of the tourism sphere of Ukraine in the context of European integration processes] (2019) : monohrafiia [a monograph] red.: V. H. Herasymenko, O. L. Mykhailiuk. Kyiv: Huliiava V. M. 330 p. (in Ukrainian)
7. Drebot O. I., Babikova K. O. (2020) Suchasnyi stan ta rozvytok mizhnarodnoho turyzmu [The current state and development of international tourism]. *Zbalansovane pryrodokorystuvannia*. № 2, pp. 37–45.
8. Dubeniuk Ya. A. (2008) Rozvytok svitovoho rynku turystychnykh posluh [Development of the world market of tourist services]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Donetsk.
9. Dutka H. Ia., Halkiv L. I., Kozak B. B. (2018) Naukovi doslidzhennia z problem mizhnarodnoho turyzmu: statystychna bibliohrafiia naukovykh statei [Scientific research on the problems of international tourism: statistical bibliography of scientific articles]. *Efektivna ekonomika*. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6724> (accessed: June 14 2023).
10. Zaiachkovska H. (2010) Mizhnarodnyi turyzm yak ekonomichna katehoriia: teoretychni aspekty [International tourism as an economic category: theoretical aspects]. *Ukrainska nauka: mynule, suchasne, maibutnie*. №. 14–15, pp. 80–85.
11. Zinchenko V. A. (2002) Mizhnarodnyi molodizhnyi turyzm v Ukraini (70-80-ti roky XX st.). Nats. akad. nauk Ukrainy, In-t istorii Ukrainy. Kyiv: In-t istorii Ukrainy. 58 p.
12. Kalnitska M. O. (2019) Orhanizatsiino-kulturni resursy mizhnarodnoho turystychnoho biznesu [Organizational and cultural resources of the international tourist business]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv.
13. Kaprus O. (2016) Evoliutsiia struktury ta diialnosti Vsesvitnoi turystychnoi orhanizatsii u konteksti suchasnykh hlobalizatsiinykh protsesiv [Evolution of the structure and activity of the World Tourism Organization in the context of modern globalization processes] : monohrafiia. [a monograph] Lviv. nats. un-t im. Ivana Franka. Lviv : LNU im. Ivana Franka, 233 p. (in Ukrainian)
14. Korol O. D. (2018) Mizhnarodni turystychni potoky: suspilno-geohrafichni aspekty formuvannia ta heoprostorovi rozpodil [International tourist flows: socio-geographic aspects of formation and geospatial distribution] : monohrafiia [a monograph]. Chernivtsi: Cherniv. nats. un-t, 511 p. (in Ukrainian)
15. Krasovskyi S. O. (2019) Mizhnarodnyi turyzm yak chynnyk kros-kulturnoi komunikatsii [International tourism as a factor of cross-cultural communication]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv.
16. Krasovskyi S. O. (2017) Doslidzhennia mizhnarodnoho turyzmu v dysertatsiinykh robotakh ukrainskykh naukovtsiv [The study of international tourism in the dissertation works of Ukrainian scientists]. *Ukr. kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku. Napriam: Kulturolohiia: nauk. zb.* Vol. 25, pp. 208–213.

17. Pobochenko L. M. (2008). Mizhnarodnyi turizm u systemi imperatyviv staloho rozvytku [International tourism in the system of sustainable development imperatives]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv.
18. Podlepina P. O. (2019) Vplyv mizhnarodnoho turyzmu na makroekonomichnu dynamiku krain, shcho rozvyvaiutsia [The influence of international tourism on the macroeconomic dynamics of developing countries]. *Aktualni problemy ekonomiky*. № 1, pp. 21–29.
19. Rakhman M. S., Nahorna Yu. V. (2019) Mizhnarodna turystychna diialnist: suchasni realii ta tendentsii [International tourist activity: modern realities and trends]. *Biznes Inform*. № 9, pp. 43–50.
20. Semenko B. V. (2022) Transformatsiia mizhnarodnoho turyzmu Ukrainy (na rivni raioniv ta mist oblasnoho znachennia) [Transformation of international tourism of Ukraine (at the level of districts and cities of regional importance)]. Vinnytsia Tvory, 228 p. (in Ukrainian)
21. Skarha O. O. (2020) Transnatsionalizatsiia rynku turystychnykh posluh na etapi hlobalizatsii: kontseptualno-orhanizatsiinyi aspekt [Transnationalization of the tourist services market at the stage of globalization: conceptual and organizational aspect]. *Problemy ekonomiky*. № 2, pp. 63–70.
22. Tolochko A. O. (2012) Rozvytok yevropeiskoho rynku turystychnykh posluh [Development of the European market of tourist services]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv.
23. Tiurina D. (2020) Mizhnarodnyi turizm v umovakh pandemii: problemy ta shliakhy podalshoho rozvytku [International tourism in the conditions of the pandemic: problems and ways of further development]. *Ekonomika ta suspilstvo*. № 30. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-32> (accessed: June 14 2023).
24. Uvarova H. Sh. (2020) Mizhnarodnyi turizm: suchasni tendentsii i perspektyvy rozvytku [International tourism: modern trends and development prospects]. *Suchasni mizhnarodni vidnosyny: aktualni problemy teorii i praktyky: materialy mizhnarodnoi naukovo- praktychnoi konferentsii*. Kyiv: NAU, T. IV, pp. 136–143.
25. Filosofski narisy turyzmu [Philosophical essays on tourism] (2005) red.: V. S. Pazenok. Kyiv: Ukr. Tsentru dukhovn. kultury, 325 p. (in Ukrainian)
26. Chaika-Petehyrych L. B. (2019) Tendentsii rozvytku mizhnarodnoho turyzmu v Karpatskomu rehioni Ukrainy [Trends in the development of international tourism in the Carpathian region of Ukraine]. *Derzhava ta rehiony. Ser. Ekonomika ta pidpriemnytstvo*. № 3, pp. 75–79.
27. Chernina I. V. (2000) Mizhnarodnyi turizm yak faktor sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy: rehionalnyi aspekt [International tourism as a factor of socio-economic development of Ukraine: regional aspect]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Donetsk.
28. Chykalova M. M. (2012) Orhanizatsiino-pedahohichni zasady pidhotovky menedzheriv mizhnarodnoho turyzmu v universytetakh Turechchyny [Organizational and pedagogical principles of training international tourism managers in Turkish universities]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Sumy.